

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Пропозиції підготували експерти: Олена Кравченко, Софія Шутяк, Ганна Голубовська-Онісімова.

Громадські організації, які входять до експертної групи РПР:

- Бюро екологічних розслідувань
- Екологія-Право-Людина
- МАМА-86

Проблеми, які має вирішити реформа

Протягом останніх років смертність населення в Україні перевищує народжуваність, а [коефіцієнт смертності](#) становить 14,4 на 1 000 населення, що є досить високим показником порівняно з іншими країнами. Окрім того, [очікувана тривалість здорового життя](#) становить близько 64 років. На ці показники та здоров'я українців безпосередньо [впливає стан довкілля](#), яке залишається забрудненим. Так, забруднене повітря в Україні відповідає в середньому за 10,3% усіх випадків серцево-судинної захворюваності; 11% – органів травлення; 16% – респіраторних захворювань; 30% та 10,5% – раку легенів у чоловіків та раку легенів у жінок відповідно, а також за 3,6% – усіх випадків смертності в Україні. Система поводження з відходами в країні не відповідає сучасним викликам. За водними ресурсами та ґрунтами практично не здійснюється моніторинг, а взяті проби показують [забруднення важкими металами і небезпечними речовинами](#), що спричинює пошкодження центральної нервової системи, печінки, серця, нирок, зниження IQ, впливає на координацію, зір та відчуття дотику.

Такий стан довкілля призводить і до економічних втрат. Наприклад, [економічна оцінка суспільної вартості передчасних смертей](#) від хвороб, спричинених забрудненням повітря в Україні, становить близько \$ 94 млрд.

Заходи з вирішення проблем довкілля на державному рівні було закладено в Угоді про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна», Середньостроковому плані пріоритетний дій Уряду до 2020 року, а також в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Окрім того, протягом 2017 року в межах програм секторальної бюджетної підтримки Європейського Союзу Україна отримала понад 243,5 млн грн, а в 2016 році – понад 1 млрд 637 млн грн. На 2018 рік програмою заплановане дофінансування бюджету на [1 млрд 83 млн грн](#). Ці кошти були спрямовані на впровадження різних реформ та заходів, у тому числі у сфері охорони довкілля. Водночас більшість задекларованих заходів так і не було виконано.

Зокрема, Угода про Коаліцію в частині розділу 17 про реформу системи управління довкіллям та інтеграцію екологічної політики в інші галузі політики як забезпечення реформи у сфері довкілля для здорової нації та сильної держави виконана незначною мірою. Реформа системи управління сферою охорони довкілля з метою перетворення на інтегровану систему, здатну забезпечувати реалізацію проєвропейських реформ та ліквідувати корупційні схеми у сфері управління та охорони довкілля не відбулася. Що ж стосується передбаченого поетапного приведення законодавства України у відповідність до директив ЄС, то виконано лише два з десяти пунктів: ухвалено закони «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку», які дозволяють запровадити належну екологічну оцінку на виконання директив ЄС №2011/92/ЄС та №2001/42/ЄС, а також запроваджено модель управління водними ресурсами з урахуванням басейнового принципу

управління та гідрографічного районування території. Інші зобов'язання залишаються практично не виконаними.

Середньостроковий план пріоритетних дій Уряду до 2020 року в частині збереження природних ресурсів та забезпечення права людей на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди ще не виконаний. Це пов'язано з тим, що моніторинг за станом довкілля не запроваджується через окремі бізнес-інтереси, у тому числі осіб, які при владі.

Через низький рівень виконання згаданих документів та міжнародних зобов'язань низка проблем у сфері охорони довкілля залишаються невирішеними. Зокрема, моніторинг за станом довкілля і надалі практично не ведеться, система екологічного контролю залишається недієвою (мораторій на екологічні перевірки вважається Урядом позитивним доробком курсу на дерегуляцію бізнесу), відповідальність за заподіяння шкоди довкіллю є неадекватною та заниженою і в багатьох випадках так і не настає, а нагляд ототожнюється з контролем, що лише збільшує корупційні ризики у сфері охорони довкілля.

ЦІЛЬ 1. Прозора та підзвітна система управління охороною довкілля і сталого природокористування

1. Оновити засади державної екологічної політики, ухваливши новий закон, затвердити Національний план дій з охорони довкілля та Національний план з клімату та енергетики на період до 2030 року, забезпечити узгодженість цих документів.

2. Законодавчо забезпечити здійснення контролю за станом довкілля.

3. Нормативно забезпечити порядок здійснення державного контролю за використанням пестицидів.

4. Законодавчо забезпечити функціонування електронної системи екологічної інформації (дозволи, звіти, перевірки) для органів влади та громадськості, створити й розпочати її роботу.

5. Законодавчо забезпечити механізм інтегрованого дозволу з регулювання забруднення довкілля, запобігання і контролю забруднень.

6. Впровадити єдину державну класифікацію у сфері охорони довкілля з урахуванням класифікаторів, що використовуються в країнах ЄС.

7. Законодавчо забезпечити використання коштів, отриманих за рахунок відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю, а також за притягнення до відповідальності за екологічні правопорушення тощо, на охорону довкілля.

8. Впровадити механізми ОВД та CEO, завершити формування нормативної бази та належної практики їх застосування.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України.

ЦІЛЬ 2. Невідворотність відповідальності за правопорушення у сфері охорони довкілля та забезпечення дотримання екологічного законодавства

1. Зменшити частоту перевірок на дотримання вимог природоохоронного законодавства, водночас підвищити їх ефективність.

2. Законодавчо забезпечити юридичну відповідальність за дії, які завдають чи можуть завдати шкоду довкіллю, а також посилити покарання за екологічні правопорушення.

3. Запровадити ефективну прозору підзвітну систему екологічних податків та зборів.

4. Законодавчо забезпечити доступ до правосуддя в справах щодо охорони довкілля та дотримання екологічного законодавства шляхом звільнення від сплати судового збору в таких категоріях справ тих, чиї права порушені.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство екології та природних ресурсів України.

ЦІЛЬ 3. Стале використання природних ресурсів та сталий розвиток

1. Законодавчо забезпечити впровадження європейської системи управління відходами (п'ятиступеневої ієрархії управління відходами, класифікації відходів, дозвільних систем, звітності, впровадження систем розширеної відповідальності виробників принаймні для таких потоків відходів, як використані батарейки, батареї та акумулятори, електричне та електронне обладнання тощо).

2. Законодавчо забезпечити запровадження сталого управління лісами та об'єктами природно-заповідного фонду України.

3. Імплементувати європейські стандарти захисту диких птахів і збереження природного середовища існування дикої флори та фауни.

4. Законодавчо забезпечити механізми збереження й сталого управління малими ріками.

5. Законодавчо забезпечити заборону використання зеленого тарифу на здійснення діяльності, яка заподіює шкоду довкіллю (спалювання сміття, будівництво міні-ГЕС тощо).

6. Законодавчо забезпечити збереження та сталого використання тварин, а також захист останніх від жорстокого поводження.

Рішення приймає: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.